

Metodický list k inscenaci Cyrano z Bergeracu

Milí pedagogové,

tyto metodické a pracovní listy pro vás Slovácké divadlo vytvořilo ve snaze nabídnout pomocnou ruku při reflexi inscenace s vašimi studenty.

Metodické listy jsou ukázkou toho, jakým způsobem lze s žáky o divadle diskutovat, jak pracovat se zážitkem, který si odnesli, a jak témata, v inscenacích obsažená, využít ve výuce.

Cílem této nově vznikající lektorské činnosti je podpořit žáky v přemýšlení nejen o konkrétní inscenaci, ale i o divadle jako takovém. Jde o rozvoj jejich fantazie, komunikace, kreativity a také o podporu divácké gramotnosti. Vyšším cílem je potom vedení žáků k návštěvám divadla a dalších kulturních institucí, které přispívají k jejich všeobecnému přehledu, duševnímu rozvoji a rozvoji sociální inteligence.

Metodické listy obsahují aktivity, které můžete ve výuce použít před nebo po představení. Aktivity jsou skládány v logické návaznosti a jsou voleny tak, aby se daly uskutečnit v klasické třídě. Pracovní list je pak určen přímo do rukou žáků.

Pokud byste potřebovali poradit, jak s metodickými a pracovními listy pracovat, neváhejte se obrátit na naši lektorku Terezii Čermákovou: cermakova@slovackedivadlo.cz.

Tento metodický list je určený k vyplnění PO zhlédnutí inscenace. Obsahuje informace o historickém kontextu, o autorovi, o tvůrcích, dále pak praktická cvičení pro studenty, ale také tipy k diskusi. Vzhledem k tématům v inscenaci obsažených – láska milenecká, láska k sobě samému, láska k literatuře, krása, ošklivost, téma o odvaze žít – ale také skrze veršovanou podobu dramatu, doporučujeme materiál využít v předmětech český jazyk či literatura.

Jednotlivé aktivity na sebe navazují, ve výsledku je však na pedagogovi, kterou využije a kterou ne.

Časová dotace určená pro vyplnění, ale i diskusi PO představení – 45 minut.

Spojení Edmonda Rostanda, „klasika nad klasiky“, s autorem dramatiky, která bývá označována jako „in-yer-face“ (tedy her cílevědomě provokujících), slibuje nečekaný zážitek. Po Molièrově Misanthropovi si jeden z neznámějších britských dramatiků Martin Crimp zvolil další proslulý titul, aby jej adaptoval po svém. Současné vyjádření Rostandova formálně vybroušeného verše přitom Crimp našel v rapu, rytmické deklamaci.

Crimpova adaptace jakoby stvrdila současnost Rostandova příběhu. Móda, nacházející aktuálně za líbenív kulinářském „umění“ a ve schopnosti umět skládat slova, by Kristiána ucházejícího se o Roxanu vyřadila ze hry – nebýt Cyrana zamilovaného do téže ženy. Cyrano se ovšem kvůli svému fyzickému hendikepu neodvažuje vyznat Roxaně lásku sám za sebe. Proto tak činí aspoň skrze slova, která za něj své milované říká Kristián.

Známý příběh nešťastné lásky „muže dlouhého nosu“ představuje Crimp v novém dynamickém rytmu. Tázání se po tom, co tvoří, kým jsme, co je skutečné (a co jen zdání) a co chceme považovat za důležité, se však u Crimpa ozývá neméně naléhavě.

O autorech

Martin Crimp (* 1956)

Patří mezi nejvýraznější osobnosti zralé generace britských autorů. V 80. letech minulého století se přidal k začínající vlně in-yer-face dramatiky (jinak řečeno coolnes dramatiky), která se vyznačovala provokativností, vulgárními projevy a kontroverzními tématy. V devadesátých letech se od této dramatiky odkloňuje a vytváří svůj vlastní osobitý styl, pro který je typický nelineární způsob výstavby děje, opakování scén z různých úhlů pohledu, neexistence jasně vymezených postav a častý experiment s žánrem. Svým stylem psaní si právem vydobyl místo jednoho z neoriginálnějších experimentátorů s dramatickou formou, kterou často úmyslně boří, popírá a převrací naruby. Mezi jeho autorské hry patří například *Story* (1993), *Pokusy o její život* (1997), *Venkov* (2000), *Ani jeden z těchto lidí* (2022). Vedle autorských her se věnuje překladům. Jeho autorské kvality se nejvíce projeví u překladů klasických dramát. Vyznačují se volným přístupem k originálu – výsledný text se tím pádem od originálu značně liší a hodně jeho překladů je tím pádem označeno za adaptaci. Například jeho *Misanthrop* (1996), ve kterém vychází z Molièra, se odehrává v současnosti. Další významný překlad je drama *Krutý a něžný* (2004), což je moderní překlad Sofoklových *Trachíňanek*, které Crimp přenáší do světa současné politiky a psychologického teroru. V roce 2019 vychází adaptace *Cyrana z Bergeracu*, ve které dává Crimp, oproti původní verzi, mnohem více prostoru Roxaně, čímž se do hry dostává soudobý feministický prvek. *Cyranovu* ošklivost přesouvá z jeho tváře do jeho chápání sebe sama, jeho *Cyrano* je tak moderní obětí kultu krásy. Adaptace je psána jazykem, který často připomíná sloky rapových písní.

Martin Crimp je jedním z nejvíce uváděných žijících britských autorů doma i ve světě. V českém prostředí se s jeho dramatikou pravidelně setkáváme od roku 1994.

Edmond Rostand (1868–1918)

Francouzský básník a dramatik. Díky tomu, že pocházel z bohaté rodiny, se mohl věnovat studiím a literární tvorbě. Svou tvorbou se řadí k epoše novoromantismu, což byl umělecký směr druhé poloviny 19. století, který se navracel k romantismu. Svá nejvýznamnější díla napsal v letech 1890–1898. Na začátku 20. století se díky své tvorbě stal členem Francouzské akademie věd. Mezi jeho díla patří například Romantikové (1894), Cyrano z Bergeracu (1897), Samaritánka (1900) či Orlik (1900). Zemřel na španělskou chřipku v roce 1918.

Tvůrčí tým

SCÉNA _____ PAVEL BORÁK

PŘEKLAD _____ ESTER ŽANTOVSKÁ

VÝPRAVA _____ EVA JIŘÍKOVSKÁ

HUDBA _____ ROBIN SCHENK

DRAMATURGIE _____ HANA HLOŽKOVÁ

POHYBOVÁ SPOLUPRÁCE _____ LINDA FERNANDEZ SAEZ

ASISTENTKA REŽIE _____ JITKA HLAVÁČOVÁ

REŽIE _____ DODO GOMBÁR

Náměty k diskuzi + pracovní list (s řešením)

1 Jaký pocit v tobě převládá po zhlédnutí inscenace?

2 Jak bys popsal/a atmosféru celé inscenace?

3 Zkus vypsát témata obsažená v inscenaci, díky kterým je hra stále aktuální.

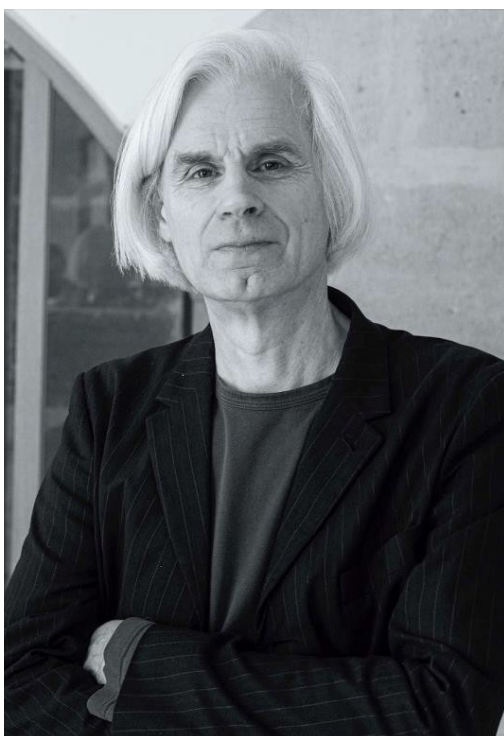
- ⇒ láska z mnoha úhlů pohledu – láska přátelská, milostná, neopětovaná, láska k sobě samému
- ⇒ téma ošklivosti a krásy – co je to vlastně krása, téma vnější i vnitřní krásy
- ⇒ téma svobody člověka, téma přijetí (zda mě jako individualitu společnost přijímá)
- ⇒ téma naplnění lidského života, téma umění žít v pravdě – ve smyslu umět přijmout pravdu a najít k životu odvalu

Doporučení – prostor pro diskuzi, jak studenti jednotlivá témata vnímali a jaká témata pro ně byla v rámci inscenace dominantní.

4 Může se ti hodit:

KDO JSOU MARTIN CRIMP A EDMOND ROSTAND?

Drama Cyrano z Bergeracu patří mezi klasická díla. Edmond Rostand jej napsal v roce 1897. Martin Crimp vytvořil adaptaci roku 2019. Pojď se krátce seznámit s jejich životy a přístupy k tvorbě.

MARTIN CRIMP (* 1956)

- ⇒ Jedna z nejvýraznějších osobností zralé generace britských autorů.
- ⇒ V 80. letech minulého století se přidal k začínající vlně **IN-YER-FACE DRAMATIKY** (jinak řečeno **COOLNESS DRAMATIKY**), která se vyznačovala provokativností, vulgárními projevy a kontroverzními tématy.
- ⇒ V devadesátých letech se od této vlny odkloňuje a vytváří svůj vlastní styl, pro který je typický nelineární způsob výstavby děje, opakování scén z různých úhlů pohledu, neexistence jasně vymezených postav a častý experiment s žánrem.
- ⇒ Vedle autorských her se věnuje překladům, které se vyznačují volným přístupem k originálu – výsledný text se od originálu značně liší a hodně jeho překladů je proto označeno za adaptaci.

- ☛ **AUTORSKÉ HRY:** Story (1993), Pokusy o její život (1997), Venkov (2000), Ani jeden z těchto lidí (2022)
- ☛ **PŘEKLADY A ADAPTAČE:** Misanthrop (1996), Krutý a něžný – moderní překlad Sofoklových Trachíňanek, (2004), Cyrano z Bergeracu (2019)

EDMOND ROSTAND (1868–1918)

- ☛ francouzský básník a dramatik
- ☛ Pocházel z bohaté rodiny, díky čemuž se mohl věnovat studiím a literární tvorbě.
- ☛ Svou tvorbou se řadí k epoše novoromantismu, což byl umělecký směr druhé poloviny 19. století, který se navracel k romantismu.
- ☛ Svá nejvýznamnější díla napsal v letech 1890–1898. Na začátku 20. století se díky své tvorbě stal členem Francouzské akademie věd.
- ☛ Zemřel na španělskou chřipku v roce 1918.
- ☛ **DÍLO:** Romantikové (1894), Cyrano z Bergeracu (1897), Princezna Lointaine (1895), Samaritánka (1900), Orlík (1900), Chantecler (1907)

5 Proslulá pasáž, která začíná slovy „Svůj širák odhazuji v dál...“ se v Crimpově adaptaci neobjevuje. Dokážeš odhadnout, kde se původně ve hře nacházela?

a) Na závěr, když Cyrano umírá.

b) Když se Cyrano pere s Valvertem po divadelním výstupu Montfleuryho.

c) Když Cyrano vyjadřuje Roxaně lásku, zatímco ona si myslí, že s ní mluví Kristián.

Pro srovnání a pomoc ke správné odpovědi přikládáme obě ukázky:

ROSTANDŮV CYRANO:

Svůj širák odhazuji v dále
a s grácií. Tam leží on.
Odkládám svůj plášť opršalý,
sepnutý párem zašlých spon,
a tasím kord. Jen žádný shon,
hned v úvodu boj nerozhodnu,
pointa je mi nad zákon:
na konci poslání vás bodnu!
Račte mi sdělit, co vás pálí,
ať dám své zbrani správný sklon:
krk, žebra, ledví, kůže, svaly?
Napíchnu vás jak makarón!
Můj kord by s chutí změnil tón,
po dobrém se s ním nedohodnu,
ať chvilku počká fanfarón,
na konci poslání vás bodnu!

CRIMPŮV CYRANO:

Tak tedy do střehu,
má čepel se jen blyští
a proseká mi cestu ke slávě
sixte, quarte, septime, octave.
Tempo! Vmyk! Balestra! Páni!
Smekám! Tady jde o život! (...)
Ještě dvě strofy a pak třeste se –
dám očividný bod! (...)
Já toho navoněnce
zavčas jsem varoval,
že před mým kordem
ni noc ho neschová.
Útok. Finta. A znovu výpad zkusím,
byť do neznámých vod,
nakonec stejně připišu si
očividný bod.

- 6 Cyrano v podání Edmonda Rostanda se dá charakterizovat jako čestný a statečný muž, který je důvtipný a má velké nadání pro psaní. Má však velký nos, kvůli kterému není úplně krásný. Jaké shledáváš odlišnosti a podobnosti mezi Rostandovým Cyranem a Cyranem od Martina Crimpa v inscenaci Slováckého divadla?

Podobnosti:

- ⇒ skvělý šermíř zbraně i slova
- ⇒ nenaplněná láska k Roxaně
- ⇒ vyhraněné názory
- ⇒ a další...

Odlišnosti:

- ⇒ pojetí krásy – Rostandův Cyrano je „ošklivý“ zvenčí, Crimpův spíš uvnitř
- ⇒ moderní oběť kultu krásy

Jak vnímá Cyrana režisér Dodo Gombár?

„Cyrano 21. století není postavou zcela kladnou, jsou v něm zákoutí a zákruty komplikované lidské povahy a nevyzpytatelného lidského údělu. Vidíme před sebou muže středních let, ve kterém je skryta hluboká bolest.“

- 7 Může se ti hodit:

KDO BYL VLASTNĚ CYRANO?

HECTOR-SAVINIEN DE CYRANO (1619–1655)

- ⇒ Literát a šermíř, voják v gaskoňské společnosti královských kadetů, který žil v době, kdy se Evropa zmítala ve válečném běsnění katolíků s protestanty.
- ⇒ Jedna z neoriginálnějších renesančních osobností, kterou známe hlavně díky Edmondovi Rostandovi, který jej vzal jako předobraz pro Cyrana z Bergeracu.
- ⇒ Vedle prózy psal s oblibou i milostnou poezii. Mezi jeho díla patří například Napálený školomet (1645), či dva fantasticko-utopistické cestopisy Cesta na měsíc (1649) a Cesta do Sluneční říše (1650).
- ⇒ Zemřel, když na něj spadl padající trám střechy, zda šlo o nešťastnou náhodu nebo vraždu se neví.

SITUACE V DRAMATU INSPIROVANÉ JEHO REÁLNÝM ŽIVOTEM:

→ Souboj u brány Nesle, kde Cyrano zvítězil nad stovkou rváčů, když bránil přítele básníka.

- Hector-Savinien de Cyrano také svérázně obdivoval divadelní umění stejně jako ten Rostandův/Crimpův. Dokonce i pohrozil smrtí herci Montfleurymu. Nařídil mu, ať opustí jeviště, protože svou neohrabaností uráží estetické cítění diváků.
- V inscenaci se zmiňuje jeho dílo Cesta na měsíc.
- **MALÁ ODLIŠNOST:** Cyrano, jak ho známe z proslulého dramatu, miluje Roxanu, v reálném životě se o jeho milostném životě neví mnoho, ale spekuluje se o jeho homosexualitě.

8 Vrátime se k inscenaci Slováckého divadla. Dokážeš popsat pár slovy vztahy hlavních postav? Zkus si vzpomenout na vše, co se dalo z děje vyčíst – jak dlouho se znají, zda mají společnou minulost, mají k sobě blízko, ...?

CYRANO - LE BRET

- **Le Bret je Cyranův nejbližší přítel.**

ROXANA - CYRANO

- **Znají se z dětství, jsou kamarádi, Roxana ho bere jako blízkého přítele. Cyrano ji miluje, ale neumí jí to říct. V závěru se odhaluje, že kdyby jí svoje city přiznal, byla by s ním.**

LEJLA - ROXANA

- **Dvě nejvýraznější ženy v inscenaci, z Lejlina chování je zřejmé, že má Cyrana ráda.**
- **Jsou si blízké, ukazuje se to v závěru, když obě zestárnou o několik let.**

KRISTIÁN - CYRANO

- **Cyrano ho má ze začátku rád hlavně proto, že ho Roxana poprosila o laskavost. Alespoň skrz Kristiána vyjadřuje Roxaně svoje city.**
- **Cyrano má Kristiána pod ochranným křídlem a kryje mu záda.**
- **Kristián si ho váží, dokud se nedozví pravdu, že Cyrano Roxanu miluje.**

KRISTIÁN - ROXANA

- **Zamilují se do sebe na základě fyzické krásy a přitažlivosti. Co se týče intelektu, tam se jejich očekávání liší.**
- **Díky Cyranovi si ale Kristián Roxanino srdce získá, i když z toho, že mu s tím Cyrano musí pomáhat, nadšený není. Přijímá však to, že Roxana nemiluje jeho rozum, ale jeho tělo.**

DE GUICHE - ROXANA

- **De Guichovi se Roxana líbí, chce s ní spát. Má moc, tak má pocit, že si její přízeň může vynutit. Nakonec, o 16 let později, Roxaně platí byt a ona mu za to poskytuje protislužby.**

LIGNIÈRE - CYRANO

- **Mají společný smysl pro tvorbu, Cyrano píše, Lignière je básník. Cyrano je však mnohem zdatnější, co se týče soubojů.**

DE GUICHE - CYRANO

- **De Guiche je velitelem kadetů, ke kterým patří i Cyrano.**
- **Cyrano ho provokuje, de Guiche ho nemá rád. Později jsou spolu v bojích, kde de Guiche ke konci projeví aspoň trochu lidskosti.**

ZAJÍMAVOST: V původní Rostandově předloze není postava Lejly Ragueneau. Původně je to muž. Co se týče ženských hrdinek, i Roxaně dává Crimp ve své adaptaci mnohem větší prostor pro vyjádření.

- 9 Se kterou postavou jsi se nejvíc ztotožnil/a a proč?
- 10 Která postava ti byla naopak nejvíc vzdálená a proč?
- 11 Velmi výraznou složkou inscenace je hudba. Dokonce i píseň We Fall, kterou zpívá Lejla uprostřed bojiště, je autorská. Napsali ji Robin Schenk a režisér Dodo Gombár. Jak na tebe hudba působila? Jak jsi ji vnímal/a?
- 12 Dalším výrazným prvkem byla i scénografie Evy Jiřikovské. Jak bys scénu a kostýmy popsal někomu, kdo inscenaci neviděl?
- Mikrofony se v určité momenty stávají zástupnou rekvizitou mečů.**
- obleky = zástupný kostým uniform**
- 13 Je něco, co by sis chtěl/a o tomto konkrétním zpracování Cyrana z Bergeracu, zapamatovat? Zde je prostor pro tvou vzpomínku: